

Людвиг СЕЛИМСКИ (Катовице, Польша – В. Търново, България)

**ЗА ГЕОГРАФСКИЯ ТЕРМИН КУ(В)ИЯ
'КЛАДЕНЕЦ, ДУПКА'
В БЪЛГАРСКАТА ЛЕКСИКОЛОГИЯ И ОНОМАСТИКА¹**

**On the geographic term ку(в)ия 'well; hole' in Bulgarian
lexicology and toponymy**

Three variants of this term are discussed in Bulgarian lexicology: *кувия*, *куия* and *кухия* and there are two opinions about its origin: as a borrowing from Turkish *куиу* 'well; hole' and as a borrowing from Greek κпэцйпт 'hollow, empty'.

There are more variants of the term ку(в)ия in toponymy. Researchers easily identify the morphologically non-adapted variants *койу*, *куй(у)*, *куй(у)лар* or *куй(у)су* with the Turkish *куиу*. But the morphologically adapted forms appear in greater number of variants, not only in such as *кувия*, *куия* and *кухия*, which are discussed in lexicology, but also in such as *ковия*, *кофия*, *куфия*, *куй(у)джук* and *куйлуку*. These are usually wrongly analysed: as an inherited word with a root, i. e. **кои*; as identical with the botanical *ко(в)ил* 'Stipa pennata'; as a borrowing from Greek κούφιος 'hollow, empty'; as identical with the Greek borrowing *куфинь* 'basket'; as a transformed form of the Turkish *көу* 'village' (and of its derivative *көусйк*); as identical with the Turkish *коун* 'sheep'. And some researchers just leave them without any attempt at explanation.

The inferred mutual substitution of the phonemes *x* and *φ* with *й* or *в* and vice versa, in many cases is considered as an important cause of the variation of the term ку(в)ия.

Keywords: lexicology, toponymy, geographic term, inherited/borrowed word, substitution of the phonemes

0. В следващите редове, които са фрагмент от представеното в 2 лекции (изнесени през 2010 и 2011 г.) в рамките на „Дни на отворените врати” по проекта „Тезаурус на българската топонимия...”, се предлага анализ на една речникова единица в разнообразните ѝ формални превъплъщения и смислови изменения, за да се покаже колко трудно е понякога за изследователя да изпълни задачата си докрай, т. е. да покаже какво нарицателно име и с какво първоначално значение е залегнало в основата на изследвания от него топоним (изучаваното собствено географско име).

1. Думата *кувия* в българската лексикография

1.1. Отбелязана е още у Геров (б: 181), а по-точно в Допълнението (1908) на Т. Панчев към речника: 1) *кувѝя* с. ж., с местоговор Велико Търново, със значение ‘дупка за игране на орехи’ (документ. в МСб XVI–XVII.398 = СбНУ 1900); 2) *куѝя* с. ж., с местоговор Лясковец и значение ‘трап за водата на долап’ (документ. в Труд. I. 1308). В говорите на двата съседни града думата се появява в 2 различни форми и с 2 нееднакви значения. Общността им по смисъл се долавя в синонимията на ‘дупка’ и ‘трап’ като опорни точки на дефинициите на значението им. Лексикографът (Н. Геров или Т. Панчев) не е забелязал, че се отнася за 2 варианта на една и съща дума: формата **куѝя* е отбелязал като турска заемка (с астерикс пред думата и с главна буква Т пред дефиницията) – тя субституира тур. звукова форма *кууи* с минимална промяна на гласната от втората сричка, която, в позиция пред третосричното *-я* (*ѝа*) за морфологична адаптация, се променя в *и* (*ѝу- > и-ѝа*): тур. **куѝу* > бълг. *куѝя*, както **кутѝ* (от тур. *kutu*) > бълг. *кутѝя*. Съгласната *в* на звуковия вариант *кувѝя*, вмъкната между двете гласни (*куѝя* > *кувѝя*), е попречила за свързването на едната форма с другата, станала е причина за обособяването им една от друга.

1.2. От Геровия речник двете форми попадат в БТР (т. I: А–К) на Ст. Младенов, където, от една страна, намираме думата в двата звукови варианта, „*ку/вѝя*, *-ѝя*”, т. е. *кувѝя* и *куѝя*, но с едно и също значение „ж. прост. обл.; тур. кууи: дупка за игра на орехи”, а от друга страна – на същата страница, но отделно – само в облика

куйя, но с двете значения: „ж. прост. обл.; тур.: 1. дупка за игра на орехи, 2. трап за вода на долап” (Младенов 1951: 1103). Тук е и производното деятелно име „**куюджия** м. прост. обл.; тур. ‘кую’ (= дупка): руд(нич)ар, който копае руда” (Младенов 1951: 1115).

1.3. В почти същите звукови варианти, само с преглас на окончанието за ж. р. * *a* (> *e*, *κ*), но с други значения я отбелязва в родопските говори Т. Стойчев: „**кувие** ж. 1. Кладенец (Куз, Дек). 2. Подземие, в което се оставя сухият тютюн да омекне (Гб); **куйк** (тур.) ж. вж. *кувие* (Мд, Стр, См, Дл, Пт, Тх, Як)” (Стойчев 1965: 194). Той правилно е счел за основен втория облик **куйк**, при който сочи и произхода на думата, „(тур.)”, макар че не привежда изходната турска форма, което не е задача на диалектолога.

След правилната идентификация на интересуващата ни дума като турска заемка у Геров – Панчев (1908) и у Т. Стойчев (1965) и особено у Ст. Младенов (1951), който посочва и изходната турска форма *куиу*, следват серия несполучливи, за съжаление, интерпретации.

1.4. Най-напред в статия от 1963, а впоследствие и в монографията си за гръцките заемки в българския език М. Филипова-Байрова е на мнение, че **кувѝя**, „диал. ‘дупка за играене на орехи’ (Гърновско)” води началото си „от нгр. *κοῦφιος ια*, -ιο ‘кух, празен’”. Не става ясно дали споменатата авторка си дава сметка за това, че се оказва в безгласен спор с повече или по-малко експлицитно изразяваното на три пъти преди нея мнение, че се отнася за турцизъм в българския език, като в единия случай това е мнението на Ст. Младенов.

1.5. В специалния „Речник на местните географски термини в български и македонски език” на Э. А. Григорян (1975), макар че са взети под внимание повече значения на интересуващата ни дума **кувѝя** и се привеждат повече данни за ареала ѝ на разпространение, се поддържа неправилното мнение на М. Филипова-Байрова (вж. 1.4), че е заета от новогр. *κοῦφιος* ‘кух, празен’ (Григорян 1975: 108).

1.6. Прегледът на различните лексикографски третираня на думата **кувѝя** като нарицателно можеше да завърши с разглежда-

нето ѝ в *Българския етимологичен речник* (БЕР 3), ако не беше едно любопитно обстоятелство около включването ѝ в многотомния *Речник на българския език* (РБЕ). Интересуващата ни тук дума е поместена в т. 8 (1995) на РБЕ с 2 значения, от които на първо място е срещаното тук за първи път значение „дупка за пране на дрехи” (РБЕ 8: 325). Ако не беше посочването, че се отнася за ексцерпция от Т. Панчев (т. е. Геров 6), можеше да се предполага, че ‘дупка за пране на дрехи’ е още една посока на смисловия развой на тази дума. Обаче съпоставянето на значението ‘дупка за игране на **орехи**’ (у Геров – Панчев) и „редакцията” му като ‘дупка за **пране на дрехи**’ (в РБЕ 8: 325) не оставя място за друга квалификация, освен некоректно третиране на текста, който ни е завещан у Геров – Панчев.

И така, в съответствие с мнението още на Н. Геров и Т. Стойчев, и особено на Ст. Младенов, в БЕР 3 (1986) е реабилитирано извеждането на *куйя*, *кувия* от тур. *кую* (БЕР 3: 74, 81), известно с още няколко значения, в които то се употребява и като собствено име в българската топонимия: ‘трап за овъгляване на дърва’ (Кръвеник, Севл.); ‘пещ за овъгляване на дърва’ (Странджа); ‘кладенец; подземие, в което се оставя сух тютюн да омекне’ (Маданско; Смолянско; Долен, Яковица, Момчилградско; Петково, Ардинско; Тихомир, Крумовградско). Към тях е прибавен и вариантът *кухия* ‘яма за присаждане на фиданки’ (Твърдица, Молдавия), според БЕР (3: 165) „от *куйя* с *х* по *кух*”.

2. Думата *кувия* в българската топонимия

В тази област на изследване, която даже е по-трудна, отколкото областта на нарицателните названия, интересуващата ни дума, подложена на още по-значителни формално-звукови промени, е скривала от зоркото око на изследвачите тайната за турския си произход (при това без да става въпрос за 80-те г. на XX в., когато за такъв не можеше не само да се пише). Изложението е по хронологията на публикациите.

2.1. Една от първите монографии по топонимия на отделна околия беше книгата на нашия учител и колега Н. Ковачев за Севлиево. В неизменен, а само адаптиран облик *куия* (*куийъ*,

куйи) в говора на родното му с. Кръвеник е означавало ‘жизня, пещ за овъгляване на дърва за въглища’, а с *кувия*, *кувийка* в с. Буря селяните означавали ‘трапчинка в камък’. А понеже въглища са горени и в жижни, вкопани в земята, авторът предполага, че *куия* ще е означавало ‘трап, пещ за въглища’ от много отдавана, та го извежда от корен ие. **kou-* ‘изпъкнал, вдлъбнат’ (Ковачев 1961: 17). Залегнало е в основата на местни имена, все свързани с „горене на вар и въглища”: *Куйите* [*Куйити*], гори в Стола, *Куия-та* [*Куййтъ*], гора в Кръвеник (мах. Шаварна), овощна градина в Кръвеник (мах. Троенци), МИ *Куйна*, „от **Куййна* [*Куййна*], склон с гора в Дамяново (Ковачев 1961: 60–61, 214).

2.2. В „Местните имена в Маданско” (Христов 1964) името *куйя* не е отразено в семантичната класификация, където „физиографските имена” са поделени на „имена от географски термини” (с. 71–74) и „имена от нарицателни за местности, но не географски термини” (с. 74–75). Обаче авторът го открива в твърде променени облици, които споменава сред „културноисторическите водни имена” (с. 118–119) и в Речника (с. 215 и 227), но не го помества при „чуждите имена” (с. 121–123), сред които турските, макар и най-многобройни, възлизат на „общо 97 и заемат 1,06 от Маданската топонимия” (с. 122). Освен МИ *Куета*, „гори и ливади”, *Куйета* „кладенче” (в 2 отделни селища) и *Куете* „местност с изворче [...] мн. ч. от *куйе* < *куйя*” (с. 227), авторът привежда и МИ *Кивете*, *Кивите* и *Кювета*, „има хубав извор”, считайки, че „вероятно най-близка форма до първоначалната е *Кювета*, от тур. *кууи* ‘кладенец, шахта’, а *Кивете*, *Кивите* са мн. ч. от нея, вече не като извор, а местата около извора” (Христов 1964: 215).

2.3. М. Ангелова-Атанасова в „Топонимията на Горнооряховско” открива интересувания ни термин *кувйя* в МИ *Куфийата*, ниви в Чапаево. Свързва го правилно с *куфйя* в говора ‘широка яма с вода, която се изпомпва за поливане на зел[енчукови] гр[адини]’, както и с вариантите *кувия*, *кувийка*, *куия* в различни говори, но греша, като – след Григорян (1975: 108; вж. 4.5) – го счита за гръцка заемка.

2.4. В „Местните имена в Павлиkenско” Н. Иванова-Чавдарова (1996) МИ **Ковията** (*Куфийътъ*), „трап, от който се черпи вода за поливане” (в с. Батак) и „трап с извираща вода” (в с. Г. Липница), свежда до основното *ковия* ‘трап, яма’ (с. 153), което обаче така и не определя откъм езикова принадлежност. Докато, пак в Речника, е намерил отражение турският облик на интересувания ни термин, в падежна форма (изафет) „**куюосу** (*куйусу*), правилно идентифициран с тур. *кууи* ‘яма, дупка’” (с. 161), в състава на МИ **Курт куюосу** (*Кур куюосу*) [...] Копаели трапове за ловене на вълци. От *kurt kuyusu* ‘вълчи трап’” (с. 160).

2.5. Според Т. Балкански, автор на „Местните имена на Чепинското краище” (1998), първата част *Кови*, *Кув*, *Куй* на съставните МИ *Кови дял*, *Кови каля*, *Ковикаля*, *Кувикъл*, *Кувикаля*, *Куйкъл* е от *ковил*, означаващо в говора ‘остра трева *Stipa pennata*’. Обаче съвсем неубедително е предполагаемото, *implicite*, изчезване на крайната съгласна *л* от състава на ботан. *ковил* (Балкански 1998: 180, 185), което авторът дори не се опитва да обосновава. А не по-малко мистериозна е предполагаемата, отново *implicite*, противоположна промяна – появата на *л* в съставката *каля* (уж от *кая*) при анализа на същите местни имена, която също е пренебрегната, срв.: „Днешно *Кови каля*, *Кувикъл*, *Кувикаля* [...] от **Ковил каля*, **Коил каля*, а то от изч[езналото] МИ **Ко(в)ил*, може би *Куйле*” (Балкански 1998: 186). А според мене зад формите *Кови*, *Кув*, *Куй* се крие тур. *кууи*, с хиперкоректно *о* (вм. *у*), както в *ковия* в Павлиkenско (вж. 2.4) и без адаптиращото *я*, което видяхме при формите *кувия* и *куия* (1.2 и 1.4).

2.6. Л. Димитрова-Тодорова в „Местните имена в Поповско” (2006) отбелязва интересувания ни термин само в неадаптирана двусрична форма *кую/куйу*, от която, при прехвърляне на ударението върху началната сричка, крайната гласна подлежи на елизия. Така покрай МИ **Кую кайна** (*куйу кайна*), **Кую пънар** (*куйу пънар*) се явяват и *Куй кайна*, *Куй пънар* (с. 458). Терминът е отбелязан и с турското морфосинтактично окончание *су* в МИ *Мал куюсу* (за трап, в който е било заровено/намерено имане), явяващо се и с декомпозиция и преосмисляне като *Малко Ису* (с. 481).

2.7. В „Топонимията на Новозагорско” (2007) Ю. Петкова описва МИ **Куйлука**, „праисторическа могила от каменно-медната епоха, следи от изч. село, сега обрасла с трева равнина. По предание изч. село било създадено от по-старите жители след разделянето им с младите [...]”. Тя го разглежда като „член. от *койлук* ‘защитено място’, срв. тур. *köylük* ‘селище’, със затвърдяване на меки тур. гласни в бълг. и редуция. Срв. МИ *Куйлука* (Луковитско)”. Обаче предположението за „затвърдяване на меки тур[ски] гласни в бълг[арски]” е необосновано, а въпросът е главно за мястото на началната съгласна *къ* в позиция пред гласната *о* – невъзможен е предполагаемият развой **къо > ко-/ку*. Според мен в основата на МИ *Куйлука* е залегнало събирателното **куюлук/куйулук*, от тур. **kiyuulik* ‘място с кладенци’, с наст. *lik* от основното *киуи*, занимаващо ни тук. Естествено е на място, където е имало селище, да е имало и кладенци. Срв. МИ *Куюлук* в Ардинско (вж. 2.12).

2.8. Ц. Константинова в „Топонимията на Казанлъшко” (2008) отбелязва интересуващото ни *кувѝя* (от тур. *киуи*) в 4 различни форми. От тях правилно е идентифицирана с тур. *киуи* само формата с турското морфосинтактично окончание *су* в състава на МИ *Курт куюсу*. Нито една от останалите три форми – 1) *куюю*, 2) *куюджук* и 3) адаптираната **куфѝя* – в състава на няколко топонима не е получила задоволителен анализ.

2.8.1. Обяснението на *кою/куюю* от състава на МИ **Кою бунар** (*Кую бунар*) като застъпващо тур. *köyü* (от **köyü binar* ‘селски кладенец’) или тур. *коюн* (от *коюн binar* ‘овчи кладенец’) се натъква на сериозни фонетични мъчнотии: няма как да изчезне крайното *н* от състава на предполагаемото **коюн* ‘овца; овчи’. Не е възможна и промяната на **къо (> ко)* от възстановяваното **köyü binar* ‘селски кладенец’, което, освен това, на турски би било *köy rınarı* (а не **köyü binar*).

2.8.2. Невъзможната промяна **къо > ко* се предполага и при опита за тълкуване на старото Сели **Куюджук** като застъпващо тур. *köyüik* ‘селце’. Авторката търси паралел в произхода на Сели *Куюджук* (дн. Дебрене, Добричко), обаче последното се обяснява

правилно по друг начин – именно с помощта на интересуващото ни тук тур. *kiui* (> *кувiя*). Срв.: „В основата му стои думата *кую*, която означава ‘дупка, трапище, кладенец’. Вероятно това име е дадено, защото следи от старото селище се намират в ниското, в дерето, където има чешма, извор” (Топалов 2005: 160). Срв. по този повод и МИ *Куйджук* в Русенско (вж. 2.11).

2.8.3. Обяснението на МИ **Куфните** (*Куфiите*) „гора, място, където се горят стари дървета за дървени въглища” като „член. мн. ч. от *кошовете*, тур. *küfe* ‘кош за пренасяне на дървени въглища’” също е неприемливо. Тук авторката отправя читателя към БЕР 3: 71 [с погрешна с. 71 вм. 74], без да забелязва, че в БЕР (3: 74) се отхвърля като неправилно тълкуването на *кувие*, *кувия* у М. Филипова-Байрова като гръцка заемка. Също така неправомерно са неразграничени едно от друго различните по същество тълкувания на МИ *Кувията* (в Ивайловградско) и *Куюта*, *Куета* (в Маданско), от една страна (вж. 2.13 и 2.2), и МИ *Куфията* (в Горнооряховско) и сходните форми у Григорян 1975, от друга (вж. 2.3 и 1.5). На фонетични мъчнотии се натъква и свързването у Ц. Константинова на МИ **Куфните** (*Куфiите*) с *куфинь* ‘кошница’, заето от гръцки – не е ясно как *нь* се е променило в *и*.

2.9. В „Местните имена в Луковитско” (2009) Н. Иванова отбелязва *Куйлукъ*, име на „равно, слънчево, плодородно място”, което обяснява като „член[увано] *койлук* „защитено, усамотено място” (с. 264), без да анализира произхода и строежа му. Не изглежда подходящо за целта съзвучното *куйлук*¹ ‘тежка работа, робия’, нито *куйлук*² ‘нощна стража’ (БЕР 3: 82). Най-вероятно е и в този случай да се отнася за въпросното тур. *kiui*, но като словообразователно разширено **kiuiluk*, точно като отбелязаното в Ардинско *Куюлук* ‘няколко кладенчета’ (2.12), събирателно по словообразователно значение, с елизия на гласната у в позиция пред акцентираната сричка. Производното от него МИ *Куйлушките ливади*, описано като „ливади в м. *Куйлукъ*”, като че ли позволява да се предполагат *кладенчета* като основание за въпросната номинация.

2.10. В монографията „Местните имена в Беленско” на Н. Ковачев и Р. Ковачева-Цветанова (2009) в основна непроменена и неадаптирана форма въпросната заемка се отбелязва в МИ *Пънар кую*, сполучливо обяснено като ‘герански извор’ (с. 191). Тя се среща и в две форми с турския морфосинтактичен елемент *si* в МИ: *Курт куюсу* (с. 156) и *Мал куюсу*, в „склон със следи от рудодобив” (с. 165). Същото *кувѝя*, от тур. *киуи*, е залегнало в основата и на МИ „**Кофия** (*Куфѝйѝ*)” в с. Пейчиново, „каптаж за селото; *кофѝя* ‘трап, яма’” (с. 153), но е останало неразпознато като вариант на *кувѝя*, а и не се споменава на с. 66–67 в списъците на „чужди топоними”.

2.11. Л. Минева-Ковачева в „Местните имена в Русенско” (2009) отбелязва сред топонимите в с. Пиргово МИ *Куйджук* (с. 41), а в речника **Куйджук** „равнина и хълмисто, ниви. Има чешма”, което правилно извежда „от тур. *киуи* [с погрешно изписана последната буква като *n*] ‘кладенец’ и наст. *сик*” (с. 162), с елизия на гласната *у* в позиция пред или след акцентираната сричка.

2.12. В „Местните имена в Ардинско” (2009) на Г. Христов освен в основната неадаптирана форма *кую* в МИ *Кою* ‘кладенец’, *Кою башѝ*, *Кою янѝ*, която е с хиперкоректно *о* в първата сричка, вм. *у* (Христов 2009: 404), името *куѝя* се среща и без особени промени в МИ *Кую*, *Кую алтѝ*, *Кую башѝ*, *Кую сѝртѝ*, *Кую янѝ* (с. 415), а и в съкратения облик *Куй*, от акцентна форма с пренесено върху първата сричка ударение **кую* (с. 408), очевиден и в МИ *Ку(ю) янѝ* и *Куян* (с. 415). Същото *куѝя* се среща и в редица форми с турски морфосинтактични елементи: *Кирич коюсу янѝ*, *Кирич куйлар* (с. 387), *Куюлар сѝртѝ*, *Куюлук* ‘няколко кладенчета’ (с. 415), както и в адаптираната форма *куе* в МИ *Куета* (с. 406).

2.13. В „Местните имена в Ивайловградско” на Н. Бечева (2010) интересуващото ни название е правилно разпознато, отбелязано в адаптирания облик *кувѝя* със значение ‘дълбок зидан кладенец’ в няколко топонима с определителен член (*Кувѝята*) и в още няколко съставни топонима (Бечева 2010: 275).

2.14. В студията „Географските имена в Ловешки окръг” Н. Ковачев (2010) отбелязва *куѝя* в списъка „старинни, редки и

изчезнали думи и географски термини” (на с. 424), а на с. 432 и МИ *Куйите*, което по семантичната класификация е поместено при „културно-историческите имена”, в подтип „4. Имена във връзка със занаяти и добиване на материали”, но без анализ откъм произхода на думата.

2.15. В „Местните имена в Плевенско” (2010) на А. Петкова интересуващото ни *кувѝя* се явява в МИ *Куфѝята*, споменато само сред топонимите от с. Борислав (с. 53) и в речника (с. 179): „**Куфѝята** [*Куфѝйѝтъ*] ... ливада”, но без опит за анализ, а и не се среща нито сред „местните имена от чужд произход” (с. 24–28), нито при имената „с неясна етимология” (с. 46).

2.16. В „Топонимията на Плисковско-Мадарския регион” от Б. Симеонов и Е. Иванова се среща в неадаптиран облик в МИ *Кою чеѝма*, „от *кую/кою* ‘кладенец’” (с. 202), с хиперкоректно *о* вм. *у*.

2.17. В топонимията от Еленско е отбелязано МИ **Куфѝята** (*Куфѝйѝтъ*), „каменист хълм, имало варница”. То се основава тъкмо върху турското *кувѝя* ‘трап (в който е била гасена вар)’. Тук може би е мястото, най-после, за поставяне и на въпроса за съгласната *ф* на мястото на *глайда* (*ѝ*) в изходното турско **куѝу*, който глайд при адаптация като *куѝя* изчезва, предизвиквайки преглас на **у* (> *и*).

Съгласната *х*, която стои най-близко до глайда *ѝ*, в позиция след гласна или между две гласни се замества (субституира) в много български говори тъкмо от фонемата *ѝ*, доколкото не изчезва напълно. Обратното заместване – на *ѝ* с *х* – е по-рядко явление, като в определени случаи то настъпва по аналогия или поради свръхстарателност. Така вариантът *кухѝя*, отбелязан в Твърдица (Молдавия), според БЕР (3: 165) е „с *х* по *кух*”, т. е. по аналогия на *кух* – доколкото в семантиката ‘яма за присаждане на фиданки’ на *кухѝя* семантичният елемент „празен” или „кух” е твърде очевиден. В противен случай за предпочитание би било предположението за свръхстарателно учленение – на *х* вм. *ѝ*. Друга „паралелна” реализация на общо взето нестабилната в балканските езици фонема *х* в много народни говори е фонемата *ф*. На диа-

лектно застъпване на хиперкоректното *х чрез *ф* трябва да се дължи появата на варианта *кофия / куфия*, отбелязан в топонимията на Плевенско (2.15), Павликенско (2.4), Беленско (2.10), Горнооряховско (2.3), Еленско (2.17) и Казанлъшко (2.8). А на много по-разпространеното в говорите застъпване на *ф* чрез *в* трябва да се дължи честата поява на варианта *ковия / кувия*.

* * *

За съжаление, не можах да бъдат обхванати всички монографични изследвания по топонимия. Но и така, надявам се, можах да обърна внимание върху големия брой варианти, неприспособени и приспособени морфологично, в които се реализира заемката *куйя*, от тур. *киуи*, както и върху различните промени, на които тя е подложена, а най-вече – на трудностите, с които е свързано нейното правилно идентифициране в различните местни имена. Трябва да добавя и това, че в неадаптиран вид, т. е. като *кую* или *куюсу*, тя се среща и в многобройни стари имена на селища, в които обаче по принцип не създава особени проблеми за изследвача.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Ангелова-Атанасова М. 1996, *Топонимията на Горнооряховско*. Бендида, Велико Търново. 474 с.

Балкански Т. 1998, *Местните имена на Чепинското краище (Велинградско)*. Знак '94, Велико Търново. 267 с.

БЕР 3 – *Български етимологичен речник*. Ред. В. И. Георгиев. Т. 3. БАН, София 1986.

Бечева Н. 2010, *Местните имена в Ивайловградско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Изд. „Фабер“, В. Търново. 414 с.

Геров б – Н. Геров, *Речник на българския език. Допълнение. Фототипно издание*. “Български писател”, София 1978. (Събрал, наредил и изтълкувал Т. Панчев. Печ. “Труд”, Пловдив 1908).

Григорян Э. А. 1975, *Словарь местных географических терминов болгарского и македонского языков*. Эреван. 260 с.

Димитрова-Тодорова Л. 2006, *Местните имена в Поповско*. Акад. изд. „Проф. Марин Дринов”, София. 694 с.

Еленско. Речник (електронен вариант от ЦБО „Проф. Н. Ковачев”).

Иванова Н. 2009, *Местните имена в Луковитско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Изд. „Фабер”, В. Търново. 405 с.

Иванова-Чавдарова Н. 1996, *Местните имена в Павликенско*. // *Трудове на Великотърновския университет, Филологически факултет*, т. 30, кн. 2 – Езикознание (за 1994). В. Търново, 255 с.

Ковачев Н. 1961, *Местните названия от Севлиево*. С., БАН. 300 с.

Ковачев Н. 2010, *Географските имена в Ловешки окръг*. // Състояние и проблеми на българската ономастика. 10. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. УИ „Св. св. Кирил и Методий”, Велико Търново, с. 400–445.

Ковачев Н., Ковачева-Цветанова Р. 2009, *Местните имена в Беленско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Изд. „Фабер”. В. Търново. 254 с.

Константинова Ц. 2008, *Топонимията на Казанлъшко*. УИ „Св. св. Кирил и Методий”, В. Търново. 939 с.

Минева-Ковачева Л. 2009, *Местните имена в Русенско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Изд. „Фабер”. В. Търново. 271 с.

Младенов С. 1951, *Български тълковен речник*, т. 1, А–К. София.

Петкова А. 2010, *Местните имена в Плевенско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Изд. „Фабер”. В. Търново. 263 с.

Петкова Ю. 2007, *Топонимията на Новозагорско*. Темто, София. 395 с.

РБЕ 8 – Речник на българския език. Т. 8. София 1995.

Симеонов Б., Иванова Е. 2010, *Топонимията на Плисковско-Мадарския регион*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. Кирил

и Методий” – ЦБО „Проф. Н. Ковачев”. Изд. Астарта, Пловдив. 355 с.

Топалов Г. 2005, *Речник на селищните наименования в Добричка област*. Изд. Матадор. Добрич. 592 с.

Филипова-Байрова М. 1979, *Гръцки заемки в съвременния български език*. София.

Христов Г. 1964, *Местните имена в Маданско*. БАН, С., 350 с.

Христов Г. 2009, *Местните имена в Ардинско*. ЦБО „Проф. Н. Ковачев” при ВТУ „Св. Кирил и Методий” – ЦБО „Проф. Н. Ковачев”. Изд. „Ивис”, В. Търново. 639 с.

БЕЛЕЖКИ

¹ Статията се публикува в реализация на научния проект „Тезаурус на българската топонимия – незчерпаем източник на информация за културно-историческо минало и народностна идентичност”, финансиран от Фонд „Научни изследвания” на МОМН (ДОО2-156/16.12.2008 г.).